

KMETOVOALEC.

Ilustrovan gospodarski list s prilogo „Vrtnar“.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe vojvodine kranjske.

Urejuje **Gustav Pirc**, družbeni tajnik.

„Kmetovalec“ izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stoji s prilogo vred 2 gld., za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 1 gld. na leto — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) zaračunajo se po nastopni ceni: Inserat na celi strani 16 gld., na $\frac{1}{2}$ strani 8 gld., na $\frac{1}{4}$ strani 5 gld. in na $\frac{1}{8}$ strani 3 gld. Pri večih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje.

Vsa pisma, naročila in reklamacije pošiljati je c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, v Salendrovih ulicah štev. 3.

Št. 7.

V Ljubljani, 15. aprila 1893.

Leto X.

Obseg: Kako je ravnati z drevesi iz gozdnih drevesnic. — Novo sredstvo proti mišim. — O gnojenji z apnom. — Na hrošče! — Polaganje mokre hrane konjem. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Listnica uredništva. — Tržne cene. — Inserati.

Kako je ravnati z drevesi iz gozdnih drevesnic.

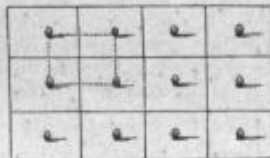
Gozdne sadike, katere vzgojimo v drevesnici, presadimo prihodnjo pomlad v primernem času na določen kraj. Okoliščine nas večkrat prisilijo, da presajamo tudi jeseni, in celo po leti lahko uspešno presajamo rastline, če jim pustimo prst okrog korenin, ko jih vzamemo iz zemlje.

Kadar presajamo spomladi, biti mora zemlja takšna, da se pri kopanju drevesnih jam ne delajo kepe in da dobimo rahle zemlje, sicer težko sadimo, pa še ni gotovo, ali se drevesca bodo prijela ali ne. Vsakdo pozna vremenske razmere svojega kraja toliko, da bo najlaže pogodil pravi čas, da ne bo sadil prekmalu, sicer mu ostri, suhi vetrovi oškodujejo mlade nasade. Pa tudi prepozno ne smemo saditi, da nam drevesca ne poženo, predno jih presadimo.

Jeseni presajamo, kadar listnatemu drevju odpade listje, potem pa toliko časa, dokler je moči obdelovati zemljo. Najprej izkopljemo sadike, potem jih, kolikor je treba, obrežemo, spravimo na tisti kraj, kjer jih potrebujemo, in tamkaj jih zopet vsadimo.

Kadar rastline izkopavamo, paziti moramo, da jih ne pustimo predolgo izkopanih na zraku (na prostem), da se jim ne posuše preveč korenine. Nikdar ne izkopljimo več sadik, nego jih moremo takoj porabiti. Če pa je treba sadike kam poslati, moramo jih tem previdneje zaviti in prenesti ali prepeljati, da se ne osuše in ne zvenejo. Sadike lahko izkopavamo same (gole) ali pa z rušo vred, t. j. da jim pustimo okrog korenin prsti. Z rušo vred jih izkopavamo posamez ali pa po več skupaj (v šopih). Za izkopavanje rabimo navadno lopato ali pa zavito, kakeršne delajo nalašč za to. Okoli rastline je treba zemljo tako z lopato zarezati, da ji ne poškodujemo tenkih korenin. Če rastline ne vzamemo iz zemlje s prstjo vred, prerezati ji moramo nekoliko korenine, posebno poškodovane, da se jim na rane ne naseli plesen. Tudi dolge korenine, katere bi nas ovirale pri sajenji in nimajo tenkih stranskih korenin, se brez škode lahko skrajšajo.

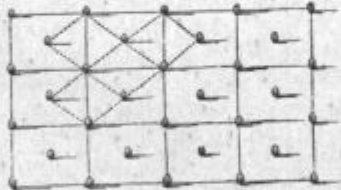
Prevažajo ali prenašajo se sadike v košarnah in na vozovih. Sadike, katere okrog korenin nimajo prsti, nalože se v košarne in pokrijejo z vlažnim mahom ali pa z mokrimi kunjami. Če traja prevažanje več dni, najbolje je, če naložimo sadike v košarne. Sadike je vedno treba

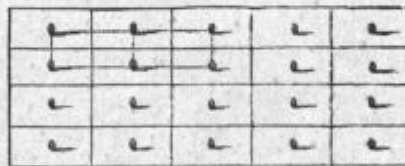
Podoba 17.

Podoba 18.

Podoba 19.

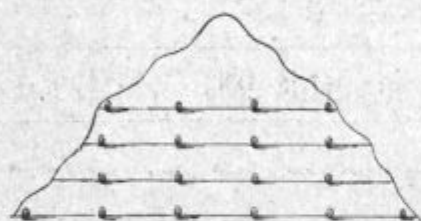

Podoba 20.

naložiti prav na tenko, da se ne segrejejo. Majhne sadike z rušo naj se denejo druga poleg druge v košarne ali pa v lahke zaboje s predali. Na določenem mestu naj se vzamejo venkaj in pokrijejo s cunjami ali z dračjem, dokler se ne posade. Sadike, katere okrog korenin nimajo prsti, prispo naj se v ravno izkopano zemljo.

Predno izkopljemo jame, odločiti se moramo za to, kako bomo sadili sadike. Način sajenja pa je zavisen od krajevnih razmer, od drevesne vrste in pa od namena, katerega hočemo doseči z nasadom. Če sejemo pregosto, škodujemo si, ker po nepotrebnem porabimo preveč sadik, če sadimo prereditko, pa zopet ni prav, ker se sadike prepozno zadosti zgoste in zaradi tega slabše rastejo. Povprečno se lahko odločimo za 1 m oddaljenosti celo na slabi zemlji v neugodnem podnebju in v neprikladni legi, pa tudi pri takih drevesnih vrstah, ki uže takoj iz početka rastejo počasi. Drevesca sadimo le na oči ali pa prostor natančno izmerimo in sadimo sadike ob vrvici. V tem slučaju stoje rastline v pravilnih podobah, in sicer v štirikotu, kakor kaže podoba 17., v trikotu, kakor kaže podoba 18., ali v peterki, enako kakor v štirikotu, le da med štiri sadike pride še peta, kakor kaže podoba 19., ali pa v vrstah, kakor kaže podoba 20. Navadno sade v vrste, ker je najbolj pripravno.

Pravilni nasadi niso le lepši na oči, marveč imajo

Podoba 21.

in navadno tudi dajo največ pridelka. Če sadimo v vrste, rabimo malo sadik, katere pa prav krepko rastejo. Med vrstami lahko več let žanjemo travo, kadar pa izsekavamo nepotrebno drevje, odpravljamo ga tudi med vrstami iz gozda.

Po strminah je treba saditi v vodoravni meri (glej podobo 21.) Zemljo je treba prej pripraviti. Izkopljejo se ali plitvi jarki ali pa se svet nekoliko izravna. Na ta način se zbira vsa voda, prst, katero odnaša voda, listje in igle ravno pri sadikah, kar jim vsakakor koristi. Iz tega vzroka je tudi dobro, če po strminah sadimo drevesca pod štiri starih dreves.

Podoba 22.

Za pravilno sajenje potrebujemo vrstico, katera ima zaznamenovane posamezne razdalje s prišitimi razbojnimi odrezki, ali merski lanec, pri katerem sadimo ob posameznih udih.

Jame za sadike se sicer lahko delajo pri sajenji sproti, bolje pa je, če se naredijo prej, da se zemlja nekoliko izboljša.

Kjer se na dobri zemlji sade 2—4letne sadike, delajo se jame najlaže in najhitreje z rastlinskim vrtalnikom (priprava, kakor na okroglo zavita lopata), kjer pa je svet kamenit, tamkaj pa z lopato, ali pa z ozko kopoljo, kakeršno kaže podoba 22. Globokost in širokost jame se ravna po dolgoti in obsežnosti korenin, da se rastline morejo pravilno vsaditi. Čim bolj kamenit, trd in zvezen je svet, tem globočja in širša biti mora tudi jama, da se lahko nasuje zemlja pod korenine in pa okoli korenin. Tako vsajenim rastlinam se bodo laže delale nove korenine. Na mokri ali zelo vlažni zemlji

delajo se prav plitve jamice ali pa se samo ruša odvzame. Semkaj se postavi rastlina in na okrog se nasuje prst.

2—5 m visoka drevesca se redkokedaj presajajo. Ker imajo po več korenin, narediti je treba toliko več jame.

Sade naj le spretni delavci, kateri so temu delu učeni. Sadilci naj bodo toliko za tistimi delavci, ki delajo jame, da niso drug drugemu na poti. Pri sajenji majhnih rastlin vtakne delavec z eno roko sadiko v jamico in naravna korenine, z drugo pa prisiplje prst, katero izprva na lahko, pozneje pa trdneje pritisne. Pri rastlinah z rušo izpolni se s prstjo le prazni prostor.

Včasih potrebuje nasad še posebnega oskrbovanja. Kar se rastlin posuši, treba jih je posaditi o prihodnjem sajenji. Sadikam listnatega drevja se večkrat posuše debelca, nad koreninami pa zopet krepko poženo. Takim rastlinam se varno porežejo suhi deli. Zalivanje sadikam zelo koristi; osveži jih in pripomore, da se laže primejo, zato naj se nikar ne opušča, posebno po suhih in nerodovitnih krajih in pa, če je po saditvi suho vreme. Seveda je moči zalivati le tamkaj, kjer je v bližini potrebna voda in nasadi niso preveliki.

Po novih nasadih se ugnezdi razno grmovje in plevel. Vse to prva leta radi puščajo, da varuje mlade rastline prevelike vročine in ohranjuje vlago. Kjer ni takega naravnega varstva, pomagamo si lahko s tem, da potaknemo po tleh smrečja, ali pa poldanjo strap obsejemo, če so tla prikladna. Zelo visoka trava lahko zamori sadike; zato jo je treba večkrat oprezno požeti.

Tudi divjačina rada obgrize rastlinam vrhove, po gorskih strminah jih pa še pohodi. Preobilna divjačina je torej nasadom škodljiva in je dobro, če jih ogradimo.

Pa tudi domače živine ne smemo puščati blizu, posebno tedaj ne, kadar rastline poganjajo, in toliko časa sploh ne, dokler so majhne. Mnogo pa tudi škodujejo ljudje, če pohodijo rastlinice ali jim potrgajo vejice, kadar bero borovnice, jagode ali maline. Nasade je treba zelo varovati.

Novo sredstvo proti mišim.

Znano je, kolike nepravilne nam delajo miši po polji in po shrambah. Kaj vse se je uže poskušalo proti njim, toda popolnoma zanesljivega sredstva do sedaj nismo poznali. Profesorju Leflerju (Loeffler) se je posrečilo priti na sled neki glivici, katera pri miših provzroči vročinsko bolezen (mačuh, legar), od katere miši pocepajo. Če se ta glivica dene na kako užitno reč, katero miši pojedjo, pa zbole in poginejo. S tem sredstvom so lansko leto pokončali v Tesaliji na Grškem brezštevilo miši, in zaradi teh uspehov so se povsod začeli zanimati za nje. Visoko c. kr. kmetijsko ministerstvo nam je poslalo to le okrožnico:

„Lansko leto došla nam poročila o uspešnem pokončevanju poljskih miši v Tesaliji in domačih miši v nekem žitnem skladišču v Grajfsvaldu (Greifswalde) z mišjo mačuhovo kužnino (bacillus typhi murium), katero je priporočil profesor Lefler, napotila so kmetijsko ministerstvo, da je poslalo strokovnjaka v Grajfsvalde, kjer se je pri profesorju Leflerju poučil, kako se dobiva in kako rabi mišja mačuhova kužnina.

Vsled tega c. kr. kmetijsko-kemijsko poskušališče na Dunaji (I. leve kolodvorske ulice, št. 7.) lahko dela več in natančne poskuse, kako je pokončevati miši, pa tudi lahko daje navodila, kako se rabi pripravljeno sredstvo, katero se dobi pri njem.

Častito c. kr. kmetijsko družbo prosimo, naj nasvetuje tistim kmetovalcem, katerim bi se to spomlad na polji ali v gozdu zaredilo mnogo miši in pri katerih je upati, da bodo poskuse natančno izvršili, naj se obrnejo naravnost na omenjeno poskušališče, da jim pošlje mišje mačuhove kužnine.

Na Dunaji, dne 9. februarija 1893.

C. kr. kmetijski minister:
Jul. grof Falkenhayn.

O gnojenji z apnom.

Glede gnojenja z apnom, o katerem smo pisali v odgovoru na 32. vprašanje, piše nam gosp. Janez Sadnik iz Podsten sledeče: Jaz imam veselje do naprednega kmetijstva, zato rabim uže dlje časa apno za gnoj. V ta namen pomešam en del apna s šestimi deli prsti ter to zmes obdelujem kakor kompost kaki dve leti. Tak kompost porabim potem naravnost za gnoj, ali pa ž njim potresem hlevski gnoj na gnojišči. Tak gnoj je nepopisne vrednosti, kar vem iz svoje izkušnje. Dalje tudi pomori razno golazen, ker v njem mrčes ne more živeti, ker je skeleč. Po gorkih gnojnih gredah nisem mogel toliko časa nič pridelati, dokler nisem gnojl z apnom, ker mi je razna golazen vse uničila. — Vsled svojih izkušenj moram torej oporekati nemškemu pregovoru, ki slove: „Apno očete bogati, a dela otroke revne“.

Dovoli naj nam gospod Sadnik, da zagovarjamo omenjeni pregovor, dasi tudi njegovim izkušnjam pritrjujemo. Pred vsem moramo pomisliti, da je ta pregovor nastal v narodu in da je povsem resničen za navadno kmetovanje, ob katerem nihče ne misli, zakaj naredi apno zemljo bolj rodno in zakaj z apnom gnojena zemlja sčasoma opeša. Za pametnega kmetovalca nima pregovor nikake vrednosti, ker on vé, zakaj zemlja opeša, in to o pravem času prepreči.

Poglejmo si to s posebnim vzgledom: Mislimo si njivo 1 ha veliko, katero gnojimo tako, da pride vsako leto na njo povprek 50 meterskih centov hlevskega gnoja. S tem gnojem damo njivi med drugim preko 32 kg kalija in 13 kg fosforove kisline. Recimo, da pridelamo jeseni na tej njivi zimske pšenice, in sicer 10 meterskih centov zrnja in 22 meterskih centov slame. V tem pridelku je preko 19 kg kalija in 13 kg fosforove kisline, katerih snovi smo s pridelkom njivi vzeli. Vzemimo, da bi bilo mogoče neprestano tako kmetovati, to je vsako leto tako, kakor je gori povedano, gnojiti in vsako leto pšenico pridelovati, potem bi ta pšenica pustila v njivi vsako leto preko 13 kg kalija, a za žito najbolj važno fosforovo kislino bi sproti vso porabila.

Sedaj pa pride človek, ki nam svetuje razen s hlevskim gnojem gnojiti tudi z apnom. Tako storimo. In res, jeseni pridelamo več, recimo skupaj 12 met. centov zrnja in 26½ met. centov slame. S tem pridelkom smo pa njivi odvzeli preko 23 kg kalija in preko 15½ kg fosforove kisline. Proti hlevskemu gnoju, ki smo ga dali pšenici, je ostalo v njivi še vedno 9 kg kalija, a fosforove kisline smo vzeli 2½ kg več, nego smo je z gnojem dali njivi. Z apnom ne damo njivi redilne snovi, ker apna je i tako dovolj v zemlji, z apnom smo le naredili, da so se druge redilne snovi, zlasti kalij in fosforova kislina, tako pretvorile, da jih je pšenica laže in veliko več požila, in od tod tudi večji pridelek. Od kod je pa pšenica vzela fosforovo kislino, če je ni bilo v gnoji dovolj? Iz prsti in pa od prejšnjih ostankov, če niso rastline poprej vse porabile. Ako pa z apnom, kakor je gori popisano,

še dalje gnojimo, imeli bomo res toliko časa več pridelke, dokler bo kaj fosforovo kisle zaloge v zemlji, a potem bo pa pričela njiva pešati. To, kar pri pšenici velja glede fosforove kisline, velja na pr. pri krompirji glede kalija. S kratka: Kdor hoče brez premisleka z apnom gnojiti, ta za nekaj časa svoje pridelke res poveča, a slabi nasledki se kmalu pokažejo. Ali je pa gnojenje z apnom zato zavreči? Ne! Tu in tam je potrebno, a vselej treba gledati, da tisto, kar z obilnejšimi pridelki njivi odvezamemo, tudi obilo, bodisi s hlevskim gnojem ali pa z umetnimi gnojili, njivi povrnemo. Iz tega lahko vsak posname, da je v omenjenem pregovoru nekaj resnice, a pravilno bi se pregovor glasil: „Apno dela starokopitne očete bogate, a njih sinove revne, umne kmetovalce pa sploh bogati. Tako je gnojenje z apnom razumeti!“

Končno še opomnjo h gnojenju z apnom po gospoda Sadnika navodu. Tako, kakor on dela, to se ne pravi z apnom, ampak s kompostom gnojiti.

Apno kompost izdatno izboljša, pa ne zaradi tvarine, iz katere je sestavljen, ampak ker v kompostnem kupu istotako deluje, kakor na njivi, ono namreč kompostno tvarino rarkrojuje, t. j. redilne snovi v kompostu naredi sposobnejše, zato je učinek z apnom pomešanega komposta hitrejši. Apno, ki je uže dve leti ležalo in delalo v kompostu na njivi ne napravi nobenega učinka več, ki se mu drugače pripisuje.

Na hrošče!

Kdo ne pomni škode, katero so naredili zadnja tri leta črvi, ogrci ali podjedi po našem polji in po naših vrtih? Vsa ta zalega v zemlji se prelevi v hrošče, in prvi pomladanski topli dnevi jo bodo privabili na površje, koder bode delala škodo, zalegala jajca in tako pretečo nevarnost podvojila, ako ne bomo z vsemi silami šli na boj proti pomladnim hroščem. Združimo se torej proti temu škodljivcu, kajti boj pojedinega človeka je brezuspešen, le tedaj je mogoče kaj doseči, ako se v ta namen združijo po cele občine.

Pomladi se množe z vsakim dnevom temni roji, ki po dnevi in ob slabem vremenu mirno sede po drevju, ob toplih večerih pa rojijo glasno okoli in iščejo primernih dreves za žrtje. Najljubši jim je hrast, za tem pa divji kostanj in javor, izmed sadnega drevja pa posebno češplja in sliva, pa tudi ostalo jim se ne upira. Samo lipa in akacije ne marajo. Ker obtoré uže poganja vsa rast in je drevje v najlepšem cvetu ali pa je malo prej odcveto, očitna je škoda, ki jo delajo ti požeruhi. Listje, cvetje in mladi zarod vse prek ti poklestijo. Le pogledimo hrastov gozd v hroščevem letu! Sredi maja je gol, kakor bi se bil posušil.

Takó udelavajo prvo polovico meseca maja, potem šele se izgublajo, a prej so se zaplodili. Samci poginejo, samice žró še nekaj časa dalje, potem pa se zarinejo v zemljo in ondi odlože svojo zalogo po kacijh trideset in še po več okroglih jajec. Čim rahlejša je zemlja, tem ljubša jim je, zato jih mika sosebno obdelani svet, njiva in vrt. Iz jajec se izvale ličinke, ki obgrizujejo rastlinam korenine in jih izpodjedajo, da vsled tega usihajo. Te ličinke imenujejo ogrce ali podjede. Od njih postanejo v treh ali štirih letih zopet hrošči, po toplejših krajih dorastejo preje, po hladnejših pozneje. A brez njih ni nobeno leto.

Tega hudega sovražnika je treba zatirati na vso moč. Posamezna roka sicer lahko časi mnogo stori, ali

velik in v resnici izdaten uspeh pokaže se samo tamkaj, kjer se na skupno delo združijo cele vasi in občine, celi okraji ali cele dežele. Zato so tudi izdane posebne postave in naredbe, ki ostro ukazujejo županom gledati na to, da se hrošči pobirajo in pokončujejo. Škoda, da po mnogih občinah ta postava stoji samo na papirju, a dejanski se ne vrši. Ali sploh se mora vendar priznati, da se je novejši čas tudi v tem obrnilo na bolje. Kmetijski in gospodarski časopisi ob vsaki nevarnosti bobnajo na vojsko proti hroščem in s tem res izpodbude mnoga zanikarneža na delo. Učitelji na deželi lahko mnogo store. Ne bodi jim žal besede, ki bo veljala tem več, ako se jej pridruži še lep vzgled.

Hrošči se najbolje pobirajo, ako se otresejo z dreves. Ali to se mora vršiti zgodaj zjutraj, predno jih je solnce obsijalo, ali pa ob mrzlih in oblačnih dneh. Takrat obumrli visé po listji, in vsak stres jih pomeče na tla. Pod drevo naj se razgrne kaka ruha (prostiralo, ponjava) ali kaj drugega, da se mrčes tem hitreje pobere in da se ni treba za vsakim pripogibati. Nabrane je treba potem kakorkoli pomoriti, na pr. pohoditi. Ni mi treba še dostavljati, da kokoši hrošče prav rade zobljejo. Z apnom pomešani so jako dober gnoj.

Samo ob sebi se razumeva, da je treba, kolikor se dá, hrošče pokončevati, dokler so še v zemlji ličinke (črvi, ogrci, podjedi).

Pameten človek, ki vidi, kako škodljiv je hrošč, in kako malo človek posamič opravi proti njemu, pozdravljaj bode z veseljem vsakega, ki bi mu hotel pri tem delu pomagati. In takih radovoljnih pomočnikov se človeku ponuja dobršno število. Jako dober zaveznik je krt pod zemljo, ki se najrajši masti s hroščevo zalego. Pustite ga torej pri miru, vaš prijatelj je, in ne bodite tako nespametni, da bi še najemali in plačevali ljudi, ki ga lové in pobijajo. Krtine po travnikih so res neprijetne, ali ta neprijetnost ni v nikakeršni razmeri s koristijo, ki nam jo prinaša s tem, da pod zemljo neusmiljeno hrusta požrešnega „črva“.

Poleg krta tudi netopirji (pirhpogačice, mrakulji, pol tič pol miš) posebno pridno zatirajo hrošča. Te živalce letajo zvečer, torej ob istem času kakor hrošči, in ih sila podavijo. Njim se pridružijo še sove in legeni (ležetrudniki, podhujke, kozomolze). Po dnevi stopijo na njih mesto zopet drugi pokončevalci, namreč vrabci, sinice, žolne, vrane in še mnoge druge. A več nego vsi drugi store škorci. Spomladi so po ves dan na polji, po seno-žetih in po logih, in sicer vsi na tleh. Človek bi mislil, kaj neki imajo? Le pusti jih, prav koristnega dela so se lotili. Ob tem času silijo na dan hrošči, ki so uže od jeseni čakali ugodnega vremena. A škorci so bili pripravljani, da jih bodo vzprijeli, kakor pristoji takim netekom. Hrošč se ni še popolnoma izkobilal iz zemlje, uže ga je škorec pograbil, pretl in kar je bilo mehkega na njem požrl, pustivši trda krila in kar je še drugega neužitnega. Dá, še pod zemljo skritega najde in ga izvleče na beli dan. Čast in hvala torej škorceu! Daj mu mir in še vabi ga k sebi. Samo v zrelo črešnjo mu brani in jeseni mu ne daj v vinograd.

Polaganje mokre hrane konjem.

Konjem ne škoduje nič tako zelo, kaker mokra hrana. Razvada ta je splošna, in vzroki, ki jih navajajo za to, so dostikrat zelo čudni. Nekateri pravijo: Živalim

tekne mokra hrana bolje; drugi navajajo, da je konj z moko hrano mnogo prej opravljen; navadno pa ljudje ne mislijo nič in polagajo moko hrano, ker je bila vedno taka navada. Resnica pa je, da potrebujejo živali manj časa, da zaužijejo moko hrano, nego jim je treba za suho. To je pa ravno glavna napaka mokre hrane. Ako se klade suha hrana, mora jo žival počasi prežvekovati in jo po gobci obračati, da jo premoči s slinami. Ako je hrana uže mokra, pride v želodec, predno se je pomešala s slinami. Želodec pa ne more veliko opraviti s hrano brez slin. Taka hrana je neprebavna in gre večinoma neprebavljena z iztrebki ven. Po mnogih poskušnjah se je dokazalo, da prebavljajo konji suhe hrane 6krat do 8krat več, nego mokre. Konji, katerim se polaga mokra hrana, videti so navadno lepo rejeni, ali napeti so samo od premnogo zaužite vode. Pote se lahko in opešajo in se torej ne dajo dobro porabiti za težka dela. Dostikrat oslabi zaradi tega tudi želodec, in žival lahko dobi koliko. Tudi se zelo veliko hrane potroši, ako se polaga mokra. Kajti očitno je, da se zastoj polaga oves, kateri se nahaja neprebavljen v konjščaku, ker se ravno ni porabil za hrano in krepljenje konja, posestnik je pa vendar moral plačati zrnje. Zato ne moremo dosti svariti, ne polagati mokre hrane. Kdor hoče skrbeti za svojo žival in jo varovati, daje naj ji samo suhe hrane in čiste vode. Kdor je le malo časa pokladal suho krmo, gotovo ne bo več mokre.

Razne reči.

— **Zablačeno seno.** Prijatelj kmetijstva opominja posestnike travnikov, naj ne pokladajo zablačenega sena ali otave, kajti taka klaja škoduje plučam in provzroči lahko plučno kugo ter tudi izvirgavanje. Tako seno naj se raje sežge. Močno zablačena klaja se ne da zboljšati niti z izpiranjem niti z mlatvijo. Zablačeno seno ni tudi za steljo, ker bi ga živina vendar le dobila, če bi ga pod njo nastiljali. Prah škoduje pa tudi očem in plučam ljudi.

— **Mah se zarezja po travnikih** le vsled pomankljivega gnojenja. Vsak kmetovalec ve dobro, da izgine mah po primernem gnojenju popolnoma s travnikov, namesto njega pa vzraste zlahna trava. S samim uničevanjem mahu ne izboljšamo prav nič travnikov. Uničevanje mahu in krepljenje travnikov mora se ob enem vršiti, če hočemo imeti kaj uspeha. To dosežemo s temeljitim brananjem in gnojenjem travnikov. Z brananjem odpravimo mah in prerahlamo tla, kar je zelo velike koristi; za to se mora to vedno pred gnojenjem zgoditi. Za gnoj se da porabiti lesni pepel, apneni prah, mavec, cestno blato, dobro uležani kompost, Tomaževa žlindra z žveplenokislím kalijem, gnoj iz stranišč, kostna moka gnojica itd.

— **Napajanje travnikov spomladi.** Kedaj se naj napajajo travniki, rano ali pozno, to je zavisno od marsikaterih okoliščin in premislekov. Rano napajati svetujejo tedaj, kadar kaže, da bode voda mnogo gnojilnih tvarin s seboj donášala z njiv in stez. Kadar se je zemlja po dokončani zimi raztalila, pustimo travnike, da se osušijo, dokler ne postane dovolj toplo in začno rastline rasti. Ako v tem času dežuje, ne napajajmo. Kadar sta marej in april sušna, kaže travnike skozi več noči po nekoliko napajati. Če pa oster krivec vleče, ni dobro napajati, časi tudi močno škodljivo. Bolje torej storimo, ako ob takih okoliščinah napajanje odložimo ali celo opustimo. Najboljši čas za napajanje travnikov je druga polovica aprila in prva polovica maja. Če se je bati spomladanskih mrazov, napajajmo zvečer poprej ali rano zjutraj. Proti 9. uri dopoldne pa vodo zopet izpustimo, da odteče s travnikov. Tudi če je uže slana pala, svetovati je vode napustiti, zlasti predno

solnce vzhaja, pa jo treba po dnevi zopet izpustiti, vendar ne, dokler solnce sije. Kdor tako ravna, ne bodo mu slane nič škodovale po travnikih. Travnikom z lahko zemljo, ki so še s tenko zelenjajo preraščeni, ugaja takšno napajanje spomladi, potem pa treba izpustiti vodo, da ljubo solnce tla ugreje.

— **Navodilo, kadar kokošim podsajajš.** Ne daj jim valiti pred mesecem marcijem in ne po prvi polovici junija. — Jajca vzemi od najpridneje nesočih kokoši. — Vzemi jajca noseči kokoši kmalu iz gnezda. — Zapiši s svinčnikom na jajce, kedaj je izneseno. Jajca ki so stara nad 14 dni, niso za valjenje. — Podsajena jajca naj bodo čista, drugače mlado ne dobi dovolj zraka in se zaduši. — Ne podsajaj jajec od kokoši, ki niso še leta stare. — Gnezdo kokle bodi v kakem mirnem kraju ter dajaj kokli blizu gnezda kje jedi in pijače. Jed in pijača pa ne bodita preblizu gnezda, zato da se kokla k jedi gredeč nekoliko ohladi. — Blizu gnezda kje natrosi peska, da se lahko v njem koplje. Devetnajsti dan premeni nasteljo v gnezdu s svežo, in sicer ob času, ko kokla popusti gnezdo zaradi jedi.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 88. Na moji kmetiji in tudi pri sosedih je neka starodavna goveja bolezen. Pravijo, da razsaja uže preko 100 let. Teleta namreč pogibljejo za drisko, in sicer ga ni leta, da bi kakšno ne poginilo, včasih pa kar vsa. Poskušali smo uže vsake vrste zdravila, preminjali pleme, predstavljali hleve, delali nove jaslji, klicali živinozdravnike i. t. d., a vse zastoj. Živinozdravniki so uže bili pri nas, a raztelesil ni še nobeden kakega pogiblega teleta, zato sem to jaz lansko leto vsled Vaše zahteve naredil, kolikor mi je bilo mogoče natančno, in sedaj naj Vam popišem, kaj sem našel. Kakor pred manj nobeden, tako tudi jaz nisem našel izprijenih notranjih delov, pač pa silno pomankanje krvi. Vse krvi skupaj se ni oteklo eno osminko litra. Vamp je bil ves zdrav in tak, kakeršen pri zdravem teletu, a v devetogubniku je bilo pa nenavadno suho, četrti želodec in pa mala čeva so pa bila popolnoma zaslužena in kakor zatekla. V malih črevih je bilo vse polno, t. j. na tisoče neklih rumenkastih črvov, tankih kot nit in preko 20 mm dolgih. — Bolezen se tako le kaže: Navadno okoli 10 tednov stara teleta prično bolehati, in sicer najraje meseca aprila in maja. Teleta dobe drisko. Blato je največkrat zelo smrdeče. Ako tele dočaka prvo leto, potem pa okreva. Pred mesecem dni mi je zopet tele poginilo, pri katerem sem vse našel, kakor gori popisano, namreč drugo vse v redu, le skoraj nič krvi, mala čreva pa polna črvov zaodeta z krvavo sluzjo, a drugače prazna. Kaj sodite vi o tej bolezni in kako jo zdraviti? (R. K. v S. na Štajarskem.)

Odgovor: O tej bolezni, zastran katere smo si z gosp. vprašalcem dlje časa dopisavali in končno tudi ustno obravnavali, moremo danes reči na podlogi dobljenih razjasnil ter odgovorov na vprašanja, katera smo mi stavili v največi nemški strokovni list v Berlinu, da je bolezen provzročena po nekem črevesnem črvu, bržkone po „palisadnem črvu“ (latinski *strongylus radiatus Rudolphi*), ki živi v malih ali tankih govejih črevih. Ker dobi goved črve s pitno vodo v sebe (po krajih, koder ta bolezen razsaja, pridejo namreč jajca teh črvov v vodo), potem ni čudno, ako se bolezen pogostokrat in skozi več let pokaže. Da pa največkrat ali skoraj izključno mlada goved pogine vsled črvov, pa prihaja od tod, ker dorasla goved, če je tudi črviva, dobi mnogo take krme, ki prežene črve. Da se te bolezni v prihodnje obvarujete, je prvi pogoj napajanje z zanesljivo čisto vodo. Voda iz vodnjakov blizu gnojišč ali iz potokov, ki teko skozi vasi, ni zanesljiva, če je tudi čista na oči. Priporočamo Vam kako studenčnico, ki izvira, koder ni blizu ali više nad njo hlevov, gnojišč ali paš-

nikov. — Glede zdravljenja uže za črvi bolne govedi velja nastopno. Črevesni črvi ne ljubijo sladkobe, zato so dobra domača zdravila o pričetku dobro zdrobljeno korenje in pesa, ki se vrhu tega s sladkorjem potreseta. Oves, nekoliko pražen pri ognji kakor kava, je tudi dober. Teletom se da piti mleko, na katerem se je kupal česen. Ako vse to ne pomaga, potem je rabiti lekarniška zdravila. Tako zdravilo je povsod rastoča praproč „vratič“, katere se dobro pest skuha na 1 litru vode ter potem dodane 30 do 60 gramov lesnega kisa (esenčnega jesiha). Če ne poznate te praproči, dobite je v lekarni suhe z imenom „herba tanacetii“. Tega zdravila se da po trikrat na dan. Prav dobro sredstvo je pikrinovokislj kalij (pikrinsures Kali), katerega se da mladi govedi na enkrat 15 gramov v sladkem močniku in zatem čez nekaj ur kako drustilo. Če to ne pomaga, ponoviti je zdravilo čez nekaj dni. — Blato od bolne govedi je seveda skrbno spravljati ter posušeno najboljše sežgati.

Vprašanje 89. Mislim zaploditi v našo vodo ribe jegulje, zato prosim odgovora, če bi bilo to prav ali ne? V vodi se dosedaj nahajajo mreene, postrvi in žlahtni raki. Ali je res, kakor sem čul, da je jegulja rakom škodljiva. (M. A. v N.)

Odgovor: Ogorji ali jegulji zárod pride in gre po sladkih vodah gori do najmanjših potokov. Tukaj raste in, kolikor veči postaja, v tem večje vode se pomika nazaj. Kadar ogor doraste, pa gre nazaj v morje, kjer izgine brez vsakega sledu. Največ ogorjev se ulovi, koder se sladke vode iztekajo v morje, torej ob ustjih. Ta riba torej največ koristi ribičem, ki love ob morskih obalah in po ustjih morskih pritokov. V sladki vodi živi edino le ikrnica (ženska jegulja), in tu le toliko časa, da doraste, oziroma, da postane godna za pleme. Mlečniki ali sumci žive v morji. Kadar se ikrnice vrnejo v morje, se tam zdrste. Vsled teh ogorjevih svojstev ne morejo imeti male vode, ki so oddaljene od morja, nobene koristi od jegulje. Dalje je jegulja huda roparica in rakom toliko bolj nevarna, ker jih išče in pobira iz lukenj. Če imate poleg rakov tudi postrvi v Vašem potoku, je torej jegulja še nevarnejša. Postrv je več vredna nego jegulja in razen tega tudi stalna riba, ki sicer tudi potuje ob drstnem času, pa ne po potoku doli, ampak gori proti izvirkom. Iz navedenega lahko posnamete, da nikakor ni umestno vlagati v Vašo vodo ogorjev. — Za vode in mlakuže, ki nimajo odtoka in kjer ni rakov in plemenitih rib, kjer se pa nahaja nekoliko slabih malovrednih rib, potem žab, krastač in mrčesa, je pa jegulja jako koristna. Tu trebi in čisti vodo, se dobro redi in ne more uiti, kadar doraste. Tudi za trebljenje in čiščenje vode po vodnjakih je ogor najboljša riba, ker pobira vso živečo nesnago.

Prof. Ivan Franke.

Vprašanje 90. Pred dvema letoma sem od družbe prejel več hruševih dreves, ki so dosedaj prav lepo rasla. Sedaj sem pa zapazil, da so debela od krone do korenin očrnela in se usušila. Nekaj dreves sem izpulil ter našel, da so prav lepo ukoreninjena in da je deblo pri korenini in pri kroni še jako sveže. Kaj je vzrok, da so se debela hruškam posušila, in kako to preprečiti. Ali bi bilo dobro, deblo do tja, koder je še sveže, odrezati ter drevo preceptiti? (Fr. K. na V.)

Odgovor: Debela so ozebla, zato so postala črna in se posušila. Pomoči zoper ozeblino ni nobene posebne, ker vse skupaj dosti ne pomaga, če je drevo občutljivo ter izpostavljeno mrazu. Deblo Vaših hrušek je cidrovka, ki je zelo občutljiva, a krona je druga vrsta, ki je manj občutljiva, zato tudi ni pozebla. Necepljena cidrovka ne pozebe tako brž, in če Vam ni nič do žlahtne hruške ter ste zadovoljni s hruško za mošt, porežite pozeble hruške do svežega lesa ter pustite rasti iz zdravega debela en poganjek, na katerem potem vzgojite krono od cidrovke same. Če pa načete cidrovke, pa le cepite

odrezano deblo s kako žlahtno vrsto, a priporočamo Vam vzeti kakšno prav rastno vrsto.

Vprašanje 91. Ali je mogoče **kravam slepe ali gluhe sesce odpraviti?** Imam namreč dve kravi, eno štiri, drugo pa sedem let staro, ki dojita samo na tri sesce, iz četrtega pa priteče sem ter tja kaka kaplja vodene tekočine. (S. v Št. P. na Štajarskem.)

Odgovor: Ako imata kravi to napako uže od rojstva, je to hiba, ki se nikdar ne da odpraviti, a tudi ne preprečiti. Sicer so pa gluhi seski kravi redko kedaj prirojeni, ampak nasledek zanemarjenega ali napačno zdravljenega vimenskega vnetja (volčiča). Mlečna žleza nad takim sescem je vsled bolezni tako izpremenjena, da ne more več delati mleka. Mlečne žleze v njeno naravno stanje spraviti ni mogoče z nobenim sredstvom, zato ni nobene pomoči proti gluhim seskom.

Vprašanje 92. Še predno sem čital v „Kmetovalci“ članek o **olji iz solnčnic**, sem dal narediti nekaj tega olja. Toda žal, to olje ni za uživanje. Družina ima rajša nezabljene jedi nego z oljem od solnčnic. Kaj je temu vzrok? Morda imajo na Ruskem drugo vrsto solnčnic? (J. Z. v V.)

Odgovor: Kakor lahko posnamete iz članka v zadnji številki „Kmetovalčevi“, ki govori o predivu iz solnčnic, imajo na Ruskem dve vrsti solnčnic, katerih eno z drobnejšim semenom bolj čislajo za napravo olja. Zakaj je Vaše olje neužitno, ne vemo vzroka. Morda je pokvarjeno ali pa ni bilo prav delano. Najbolj je pa mogoče, da družina ni vajena tega okusa, zato pa ne mara olja od solnčnic.

Vprašanje 93. Kako je razpošiljati razne ribe, da se ohranijo sveže več dni? (A. B. v D. v Dalmaciji.)

Odgovor: Da se ribe dolgo časa ohranijo sveže, pošiljati jih je z ledom, ki se ga pomeša zdrobljenega v oreh de-

Podoba 23.

bele kose prav na gosto med nje. Da se led ne raztopi, treba ga je obložiti s slabimi vodniki toplote, kakor na pr. s slamo in leseno volno. Ribar E. J. Le Petit v Reban na Bavarskem priporoča za razpošiljanje pletenico z dvojnimi pokrovom, kakoršno kaže 23. podoba. Kakor je s podobe razvidno, naloži se na dnu in ob stenah pletenice slame, potem se pa na gosto zlože ribe in zdrobljen led. Vrhu rib pride pokrov 2, nanj zopet led in lesena volna in slednjič pokrov 1. Posebna prednost te pletenice je tudi, da iz nje ni tako lahko rib krasti, kar se šestokrat zgodi.

Vprašanje 94. Kure dobe na jeziku tako zvano „piko“, ki provzročijo, da hirajo. Ako se pika o pravem času ne odre, kura gotovo pogine. Pa tudi tiste, katerim so se pike, t. j. luskinе, pravilno in o pravem času odluščile, niso vedno ozdravljive. Kaj so te pike in kako jih zdraviti. (J. Z. v V.)

Odgovor: To bolezen imenujemo „piko na jeziku“, a ona za se ni bolezen, marveč eden med mnogimi drugimi na-

sledki ptičjega nahoda. Kura kakor tudi drugi ptiči dobe piko, kadar se prehlade ter postanejo nahodni. Nahod je ptičem nevaren. Ob tem nahodu so vnete sluzne kože v kljuno, nosu, grlu, doli do pluč. Odtod prihaja smrkelj iz kljuna in nosa ter težko dihanje, zaradi česar bolna kura ali ptič zija. Glas je zamolkel in grčast, požiranje bolešno, živali sede žalostne v kakšnem kotu z dvignenim perjem, kihajo ter imajo zdaj temnordeč, zdaj bled greben. Na jeziku se naredi (pa ne vselej) bela, trda koža, ali pa sta jezik in grlo pokrita z rumenkasto-belo sluzjo. Bela koža se da z jezika odluščiti. To je zato dobro, ker žival potem laže je. Vzroki nahodu so prehlajenje, posebno ob skubitvi, potem pomankanje zelene sveže krme ter vode in pa krmljenje s pretečno hrano. Bolezen se pri pravilnem ravnanju ozdravi v 8 do 10 dneh. Bolna kura mora imeti dobro ležišče na toplem in če le mogoče svežo zeleno krmo. Diha naj tuji par od bezgovega čaja. Nadalje je bolni kuri čistiti nosnice ter ji mazati nos s surovim maslom ali oljem. Kot notranje zdravilo se da 3 do 4krat na dan po 1 do 2 mali žlici bezgovega čaja, kateremu se na 1/4 litra pri-meša za en nožev konec salmijaka.

Gospodarske novice.

* † **Gospod Janez Kaplenek**, župnik na Blokah ter član naše družbe, je umrl 4. t. m. — Dne 10. t. m. sta pa umrli družabnika gosp. **Andrej Pavločič**, umirovljeni postajski načelnik v Ljubljani, in dvajsetletni član gosp. **Franco Narobe**, posestnik v Trzinu.

* **Modro galico** za škropljenje trt je glavni odbor pričel razpošiljati in bode še ta mesec vse dosedanje naročitve izvršil. Opozorjamo častite družabnike, da je visoki deželni odbor prevzel stroške za prevažanje galice iz Ljubljane do podružnic, zato jih bode najmanj stalo ako jo vzamejo pri svoji podružnici. Ker se bode letos splošno škropilo in je družba uže do sedaj dobila toliko naročil, da bode kmalu konec zaloge, ki je znašala 40.000 kg, zato bode družba naročila le toliko časa izvrševala, dokler bode kaj te zaloge. Ob enem naznanjamo, da bodo pri naročitvah imeli prednost podružnice in da se na naročitve neudov nikakor ne bomo ozirali. Podružnice prosimo, da kolikor mogoče po cele sode t. j. po 250 kg naročujejo.

* **Kmetijska podružnica Novomeška** prosi svoje člane, naj takoj pošljejo po galico, in sicer h gospodu Perku v Novo Mesto, ki je prevzel razdelitev ter jo bode na račun podružnice dajal družbenim članom po 22 kr. kilogram.

Listnica uredništva.

G. K. v R. Žalibog je to huda napaka cidrovke, zato rajši opustite nje razmnoževanje povsod tam, koder imamo nadomestila. Necepljena cidrovka raste dobro, a je prva leta vendar vedno v nevarnosti, da ne pozebe. Na cidrovko je cepiti samo tiste vrste hrušek, ki imajo najmanj toliko močno rast, kolikeršno cidrovka. O priliki bomo spisali poseben članek o tem.

A. B. v D. v Dalmaciji. Bolezen na hruški provzročila neke vrste rilčkar. — Poslani list smokve „ficus elastica“ je napaden po neki glivi. Izkušajte liste izmiti s tisto zmesjo, s katero trte škropite. — Konopne cevi doboste pri tvrdki Knaust na Dunaji. Cvetice se zavijajo v bombaž in fin papir ter se rahlo zložene denejo v zabojčke ter tako odpošljejo. — Kako meh dobro ustrojiti, pove Vam vsak irhar. — Drože, vinski srez kupuje vsak trgovec z deželnimi pridelki in izdelki. — Leseno posodo prodajajo na pr. M. Pakiž v Ribnici, M. Pakič v Ljubljani.

F. F. v S. Glede mitnice obrnite se do okrajnega glavarstva. Tam Vam bodo povedali, če ste dolžni plačati ali ne.